

- Rabbi Hershel Schachter
Rosh Yeshiva and Rosh Kollel, RIETS
Nathan & Vivian Fink Distinguished Professor of Talmud

סז דין שמיטה ופרחבול ובו ל"ח סעיפים :

א [א] א (א) א אין שמיטת כספים נודגת מן התורה אלא
 [ב] בזמן שהיובל נודג ב [ג] ומדברי סופרים שזהא
 שמיטת [א] כספים נודגת בזמן הזה [ד] בכל מקום :
 נגה (ומג' פ"מ) שמה שער מ"ה והר"ן בשם י"א) בן הול המכנה
 סופרים [ה] לנל י"א נ דאין שמה נוכח ד בזמן הזה ונר' שג"ה
 שחבו במדינות אלו שאין נוהגין דין שמה כלל בזמן הזה והמנהג היו
 נוהגין עדיין בזמן הרמ"ש כמו שבב"ה נמשכן' (הסוד פ"ה הביאו)
 נ שיהיה לזו ככרובית לנל המנהג ולא לשגמו ביה ו וכנר נכחו ג"כ
 האחרונים ז"ל (בד"מ פ"ה הביאו) ד [א] [ב] [א] טעם למנהג שאין
 נוהגין שמה [ו] כמבואר בדברי מהרי"ק שורש ז"כ ז ומהר"ר אפרק
 [ז] כמ"ה סימן ד"ס ובמהרי"ל (ב) ואין לדקדק אחרים ובמשכן שנה הממ"ס
 נפלה משלוקה [ח] והמקור שנה ש"ב ושנה ש"ז הינה שמה וא"כ יחי'
 שנה שג"ד הכז"ל שמה יחי' ש"כ' כהמ"ק וסודו לא למנוח שמיסין ויכולות
 כי יכל ש"ס למס' :

[illegible]

2

הנהגתו כהנהגתו. כה"מ סמואל' טעלין דף פ"ג. ואלו' דלוקסדור למשה מ"מ סדריקל וכללנו דעל דוכתא ק"ל סלמס טעלין (וכנ"ה כוללנו סגמרת ס' ל"ב סתם וס' ר"מ דכשר סדריס מ"י ל"ן סדר למשה אלב כ"מ ס"מ סגמרת סתם דכ"ל סדריס י"ב סדר וע' מ"ח ס"מ דקידושין וס"מ דסוטה וס"מ דמנחות פכ"ל ל"ס וסמול' יכנחת דף מ"ג ונכסף סכח מוכח דכ"ל סדריס מ"י ל"ן סדר) ומ"מ סגמרת דר"מ סליג פלי דח"ק ל"ט סוטה דלף ח"ק ס"ל מנחות ס"מ סל סקס סלמס יוסיס מ"מפ וסוקי ל"ס כחבול' סכח מ"ל' למל כדמפרס כירוס וס"ל ל"ג דלף לח"ק סכור סרס מדרבנן דוק' כמקשות סכמכין ל"ל' וס"מ דמנחות ס"מ סכס' סל' ל"מס ל"ב ולי"מפ סכס' סכס' וסמול' וסמול' סכ"כ סכ"כ. אלב סל סכס' סכס' סכס' ל"א :

39 יוסף

③

10/11/76
OK

קיל וסקילין בססיקו ועיכ כין דעכס הוא ססק איסור לכן בתרתי דסתרי ריש וודאי איסור אין להקל אולם מהך דשבת דאמר גיכ לי סדיר לקולא קשה לוכהך לישנא דיבמות דאמר דס' חלוצה לא גזרו כו' כזה גיכ לשונם זיל כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו ביהיש וכברכות כיה א' לעניין מי רגלים דאסור לקרות כו' כנגדן אמר גיכ דכי גזר רבנן בוודאן אבל בססיקן לא גזר וכבר דיברו זיל בזה והדברים עתיקין וכמדומה שדנתי כבר בזה בכתבים שלי וקשה עלי לחפש ואיך שיהי עכס באדם אחד וודאי דמחויב עכס לשבות באחד מב' השנים ואליה הרי עביד וודאי איסור דרבנן. —

ואורי כוונת המקילין הגיל מסאת רוב דבכל אחד מב' שני הסמיכות [יעוין מויד סי' שליא] הולכין אחד רוב השנים דאינם שמיטה ורוב י"ל דמהני גם בתרתי דסתרי כמו ביטול ברוב דמותר מדינא לאכול הכל השלכת אחד הוא רק דמרא בעלטא אם דייל דכין דשנה אהת וודאי שביעית היל קבוע יעוין ירושלמי שבת ריש כלל גדול ויחוש לכל הימים כו' יעושיה ובמניא סי' שמיד ס"ק א' מיט לא סייל כן רק דקבוע שאינו ניכר לא חשבו קבוע אולם באמת אין כאן רוב כלל דשנים שאינם בססק אינם מצטרפים כלל כמו לעניין תערובות דמה שאינו בססק אינו מצטרף לבטל וזיס ובמור שם דזכרו רק ב' שנים שהם בססק ואיכ היל סמך כתרובות איסור דרבנן חד בחד וראוי לומר דשניהם אסורין ועכס להיות גם שניהם יחד סותרין מסאת דלא נודע איזה מהם השביעית ויעשה וודאי איסור דרבנן וודאי אין שום סברא כלל ושוב ראיתי בשו"ת מביט דא סי' כ"א שכי חיל ואחר מעט שנים נולד בין החכמים מחלוקת על שנת השמיטה איזהו ואפשר כי ע"ז רסו ידיהם מלנהוג איסור בסירות שביעית של עכס דשביעית בזה"ז מדרבנן דהי ססיקא דרבנן איזו שנה היא ולקולא עכיל וציע דלהתיר ב' השנים מסאת סדיר לכולא וודאי איא כגיל ובנוף הדבר הרי גם הסביט זיל סתו שם זה ממעס אחר יעייש שכ' דשנת שביעית אינה מסוסקת כלל דעל דעת הרמב"ם זיל סומכין במנין השנים לכל דבר והעלה שם דצריך לנהוג קדושת שביעית בסירות שביעית הנקחין מן הגוי יעושיה וכיש בחיזו ושאר מלאכות שבקרקע דחמירי מסי. —

(ל) מה שהביא כ"ק שם דעת הרזיה המוכאה בס' התרומות שער מ"ה דשמיטה צריך מירוש ב"ד הגדול ואליכ אינו קדוש בקדושת שביעית יעושיש באמת לא ידעת מקור לזה בנטי ושרס מנחות ס"ה ב' ספירי תלוי בכיד שהביא כ"ק לא הבנתי מה עניינה לכאן דאיירי שם בספירת העומר וספירי דכתי' כיובל וספרת לך שבע שבתות שנים כו' זה וודאי קאי אכיד הגדול כמבואר בתוס' מנחות שם דיה וספרתם וכיכ הרמב"ם דמצוה ב"ד הגדול לספור שנים ושבעות עד היובל מקרא הגיל וסקורו כת"כ בהר פרשה ב' ברייתא א' וספרת לך בביר אולם מניין לנו מזה דתהי' ספירת השביעית שהביד סופרין מעכבת בקדושת השביעית ודא מצוה בסיע לספור השביעית ומניין שתהי' מעכבת בקדושת שביעית אולם מצאתי רא"י גדולה לדויה זיל בתרגום יונתן דברים ס"ו מסוק ב' זה דבר השמטה וגו' לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לדי' ובתרגום יונתן ארום קרא בית דינא שמיטתא קדם די' ותיבת כי הרי היא נתנית מעם ומשמע דקדושת השביעית לעניין השמטת כספים הוא רק ע"י מה שהביד מקדשיו אותו וזהו שאמר הכתוב לא יגוש וגו' ונתן מעם כי קרא שמטה

לפ"ק נ"ח. 187

השני

נחמיה ספרו של הח"י ז"ל לחזקת דתה שביעית מדבריהם אף שנה נהג יוצג כגל וח"י ה"י נדון ויהוה שמיטה כספים אף שאין יוצג נהג:

אבל ה' נע"ד נלמד זכות ט"פ דרכים ש' דורבן שמיטה כספים ושביעית נענין עבודה קרקע הא' בזה חל' מהא' דספרו דב' זמן שיש נך שמיטה שמיט ומג' דערבין וא"כ ודאי נשחקנו חכמים שחשבת בזמנ' חל' חקיה היה עם חקיה שביעית בא"י וכיון שיש לנו שמיטה בא"י מדברין יש נני שמיטה כספים בין בארץ בין בחו"ל כיון שבתורה נא חייבה לשמט כספים אם אין לנו שמיטה וכשחקנו חכמים שחייבו שמיטה בא"י ממילא נהיה שמיטה כספים וזה בזה חל' גם מדבריהם וא"כ י"ג בפשיטות דכיוני דוקא כל זמן היות רוב ישראל בא"י ויהיה מיושבת מישאל וגם צ"ד קצבו כי בא"י וכל הגולה נמשך אחריו נעבר שנים וקביעות מועדים והם חשבונין עיקר הליבור וכלל דבר הולכין אחר רוב כיושבין בא"י וכלל מילי שניתוחן קא עבדין וכו' ליה כאלו יש לנו לכולנו שמיטה קרקע לענין עבודה כיון שיש שמיטה ליושבין בא"י בחרייבי גררין כמו דלא קפדין מה"ט שיבה לכל א' שמיטה קרקע רק הולכין אחר רוב ישראל שיש לכן שמיטה. אבל משכנסם לה שנים שנה מרגלים לא חשבו בזה כלל לכל דבר כדא' בכתובות פ"ק וא"כ כל זמן היות צ"ד ורוב ישראל בא"י הכל נמשכין אחריו וחשיב כל שיש נך שמיטה. אבל עתה צענונונו מחי מעט הם השרויים בא"י ואין שם צ"ד כלל הא' ודאי לא מסתבר כלל שיהיה חשיב כאלו יש לנו שמיטה לענין קרקע מפני מיעוט יחידים היושבים בא"י ומשמיטין קרקעות כיון שאין רוב לצור ואין שם צ"ד שיהיו כל הצבור נגררין אחריו כיון שחייבין להשמיט כספים בכל מקום כיון שבוהגין שביעית בא"י אבל לא שחייבין הם את כל הגולה מדברין ולא קרין בזה כל זמן שיש נך שמיטה אם אין לרוב הליבור או לצ"ד סמוכין שמיטה וכן לענין של דבריהם. זה ה"ל צענונונו סברה נכונה ועמוקה. וכן ימות האמוראים היו צ"ד סמוכין בא"י ואפילו בימי רבא היו מקדשין עפ"י הרא"ה כדא' צ"ה רבא יתיב בתעניתא תרי יומי וימנא חל' אשחכא כוונתי כ"י עפ"י הרא"ה קדשו דל' ע"פ השבן הלא בכל המדינות שור. וכן מ' צ"ק פ"ק גבי פלגא נקא כ"י וא"י א' קצבו ליה זימנא כ"י וכן פסקי הלכות של מסדרי הש"ס רבינו ורב אבי ומ' שה' עדין צימין צ"ד מומחין בא"י דל"כ ה"ל הלכותא למשחא וכן מוכח מ"ה הרמב"ם ז"ל ש' כל התירוס שא' בגמ' צו"ט צ' של גלויות גבי ביה ואיך היינו בזמן שהיו מקדשין עפ"י הרא"ה אבל בזמנ' שאין כאלו כלל רק מפני מנהג הם קדושה א' כמו צ' יו"ט של ר"ה וא"כ ע"כ צימו בימי כל האמוראים אחרונים רבינא ורב אבי שברין אמרו להלך צו"ט שני של גלויות היו מקדשין עפ"י הרא"ה. עיין ביה פ"ק גבי רבינא דהוי יתיב קמי דרב אבי כ"י וכן מבואר עוד מ"ה הרא"ה ז"ל ותשי' רב האי גאון ז"ל ש' שאחר שפסקו מקדש עפ"י הרא"ה אין ר"ה נהג בא"י רק יום א' וא"כ ע"כ כוונה אמוראי בתראי דליירו או מתקנת ריב"ז ואיך ביה אסורה או מותרת והיינו בא"י דהא א' שם הא' לידן וזה לבו בדצ"ל לכ"ס ביה אסורה ורבה דא' ביה מותרת היינו בא"י ומסקו אמוראי בתראי דאף מתקנת ריב"ז ביה אסורה אף בא"י וממילא מוכח שהיו עובדי צ' יו"ט של ר"ה בא"י בזמן אמוראי בתראי וע"כ ל' רבא ורבינא ז"ל היינו משום שהיו מקדשין עפ"י הרא"ה וכד' רבינו אפרים. וראיתי ברמב"ם פ"ה מהלכות קדושה כ' שרדפו עפ"י הרא"ה עד ימי אביו ורבה ומ' דעד ועד בכלל עיי"ש ומ"מ מ' קל' מדבריו שבימי אמוראים אחרונים התחילו לקדש עפ"י השבן ולפ"י ל"כ ר"ה הא"ך א' רבינא נרד אבי גלויות ע"ת מיי"ש לחבורי כ"י הא' כי הרמב"ם שזמן הזה שטובין עפ"י השבן אין משרבין מיי"ש לחבורי כ"י ול"ש בדבר ועיין ברמב"ן צענונונו:

עכ"פ קרוב הדבר שצימו רוב האמוראים אחרונים היו צ"ד מומחין בא"י וגם הרבה מישאל יושבין על אדמחן ונהגין דיו שביעית ואילו אף אם נאמר דבימי רבנן דר"א בעלה הסמיך היו שם

רוב ישראל וחשיבו ים נהם שמיטה אף נבני צבל. אבל עתה צענונונו הארץ חרבה ושחמה זרים אובדן איתה צענונונו ומיעוט בני אדם היושבים עליה אין חורשין חורשין כלל הא"ך נחשוב זאת יש נך שמיטה וכיון שכן יש מקום נומר דאף שמיטה כספים נא נהגה מדבריהם כלל ליושבים בחו"ל וכד' הרב צע' אלנרגנונו ז"ל ש' צענונונו שחילק בין א"י נחל':

ועוד יש לו נהג בזה דבר ומסתפינא מחברייא עפ"י דברי רש"י ז"ל בסוגיא דצ"מ פ' השואל צענונונו דענן צונכסי אשחו מ' מעל וא' רבא מאן למשול למשול צע' דהח"י ניהא ליה דלוקני דאויסורא לא ניהא נ' דלוקני חמשל אידי דהח"י כ"י נמשלו צ"ד כי עבדו רבנן חקניה וא' צענונונו נוקח כ"י בחחורא בליסורא לא עבדו כ"י ומסקו צענונונו מעל לכשוי"א. ופירש"י ז"ל נמשלו צ"ד של ישראל שצאיתו הדור של חקניה משפט חנוין צבן ועל ידיהן ניהגות חקיות המתקנות לצבור וכו' כמו שחקנו לו הם קנין זה וגמלאו כן המקנין לו כ"י עכ"ל הסבור וזהו צבור ומוכרח צ"ד הגמרא שאין שום עטס שימשלו צ"ד שצאיתו הדור רק עפ"י ומבואר מזה של חקניה צ"ד והפקרן בענין ממון אפ"ס שכן מתקנות מכבר עפ"י צ"ד הגדול כחקניה אושא וכדומה אפ"ס אין ניהגות צבל דור ודור חל' עפ"י צ"ד שצור הדור שכן מחויבין לדון עפ"י אותן חקניות. והעטס הזה שאל הפקדון א' חקנו צ"ד מחקני החקניות ממון שצדורו שחחריה' רק צ"ד שכל דור מאוון לדון ולהקנין ולהפקדון כפי חקניה' ולהכי ס"ד שימשלו צ"ד או לאו דנאויסורא לא חיקון וא"כ ודאי ה"ה צבל חקניה הפקר צ"ד כגון נ"ד גבי שביעית דמדלוריתא לא משמטא ורבנן חקון דמשמטא מהפקר צ"ד כ"י אף שהוא מחוקן צענונונו מכבר עכ"פ להפקר צ"ד שצדור ע"פ חקניה הראשונים. וא"כ יש ללמד בזה כיון שאין צ"ד שצדור ע"פ חקניה הראשונים דאין נק' צ"ד כלל מדלוריתא ואין יכונין לדון מה"ט כלל רק מעטש דשליחותיהו דקמאי קא עבדין אף לאחר שבעלה הסמיכה כמ"ש חוס' צענונונו המנהג וע' בסוגיא הגמ' שם וא"כ ודאי דכ"ש שאין הפקדון הפקר רק מעטש זה דשליחותיהו כ"י דל"כ אף להם כה להפקדון דמקראי דילפינן הפקר צ"ד כ"י ודאי מומחין מ' קרא דאלה הנחלות כ"י אע"פ הכהן ויחוש צ' נון ורשאי האבות כ"י וכן צבך דא' אשר לא יצא כ"י צענונונו ודקונים כ"י וצו"שגלמי אמרו דשם ה"ה חוס' צ"ד הגדול ופשיטא דכ"ש צ"ד מומחין צענונונו ואין יכולין להפקדון בזמנ' רק משליחותא דקמאי וזה קי"ל כי עבדין שליחותיהו צמדי דשכית ואית ביה חסרון כ"ס הא' נא"ה לא עבדין שליחותיהו וא"כ הא' נמי לא שכיח מיקרי וגם ליכא ח"כ אדרבה חסרון כ"ס נלמדי איכא ולא נחקן רק לרוב שביעית וכיון שצריך לזה הפקר צ"ד שצדור ולא סגי בחקניה הראשונה כמבואר בסוגי הגמ' ובדברי רש"י ז"ל אין כה צ"ד שצדורו לדון ולהפקדון כל שאין צור חסרון כ"ס ושכית. וע"כ ל"ל ל' רש"י ז"ל כה חקני הנהגה בכמה דיונים אשר אמרו חז"ל הפקר צ"ד הפקר יש צבן ענין ח"כ ושכית או שיש חקון העולם צור לדון כמ"ש החוס' ופוסקים צור על הא' דמקבלין גרים להכנסת תחת כנפי השכינה הא' כמו ח"כ ושכית. אבל צמ"ד ז"ל שאין צור חקון העולם כ"כ דנפיד שליחותיהו. זה נלפס"ד דבר הגון נלמד זכות על מנהג ישראל וימניו הראשונים וע"פ דברי רש"י ז"ל:

וסעד מלחתי לזה מדברי ראב"ן בסוף הספר קתב שאירע מעשה בא' ששיקד אשה והיו מומחין לקדשה וצחקו כ' צא א' ברמאות וקידש צעדים ודאי גדינ' להפקיע קדושין מעטש עיבדא דרש' צינחא דא' וזהו עשה שלא כהגון כ"י ואפקיעיהו רבנן לקדושין כ"י וז' ז"ל צענונונו גדינ' שאין מ' כן צענונונו שאם רבנן ה"ה כה צידם להפקיע קדושין אלו אין צנו כה להפקיע עיי"ש כל דבריו צארוך. הרי נהדיא שחילק בין זמן הכני הגמרא לזמנינו לענין הפקר צ"ד. וכן יש לומר צמ"ד וע"פ הדברים שכתבנו לפ"ל. והמקום צ"ה וצ"ש דיון אוחנו לכות ויאר עינינו בחורונו:

4

הדפדפי (כס)

הדפדפי (כס) שנה קבה 249

הדפדפי (כס) שנה קבה 249

הדפדפי (כס) שנה קבה 249

הדפדפי (כס) שנה קבה 249

הדפדפי (כס)

הדפדפי (כס) שנה קבה 250

הדפדפי (כס) שנה קבה 250

הדפדפי (כס) שנה קבה 250

הדפדפי (כס) שנה קבה 250

חישן משפט סז הרכות דרואה

ד כו ס דהקפת (פי' טקס נאמנה) [יד] חנות אינה משמטת ואם זקפה עליז במלוח משמטת :
טגס [כ] ומיקרי זקיסה כז טטטה טקכע לו זמן למרעו (סור והול'ס פרק טטולס) [כס] וי"ל במיקרי זקיסה מיד
טכטכ נמקטו כל הטטטון ניסר (מדדני פרק טכטנעין) :
מן כח ס שכר שכיר אינו משמט ואם זקפו עליז במלוח משמט :
מן כח י קגס של אוגס ומפתה ומחציא שם רע אינס משמטים ואם זקפס במלוח משמטים
ומאיסתי נוקפים ל משעת לא העסרה [מן] כדן :

שו"ת אבני נזר חלק יו"ד סימן כב

(ב) והנה ז"ל נה"כ. כיון שבא ע"י דברים קשים שמלעיטין אותם הוי כניקב תמיד ע"י קוץ או מחט מה לי ניקב נקב בפעם אחת מה לי ניקב מעט עכ"ל נה"כ. ולענ"ד נראה דודאי חילוק גדול בין בפעם אחת בין מעט מעט. והוא עפ"י דברי ר"י בעל התוספות ביבמות (ל ע"ב) וז"ל דהתם חיישינן לספק דרוסה משום דשכיחא ומוכח מילתא לאיסורא טפי מדלהיתרא וכן ההוא דישיב לה קוץ בושט דחיישינן שמא הבריא למאן דחייש לספק דרוסה עכ"ל. והתינח בפעם אחת אמרינן דשכיח יותר שעבר כל הושט. כי דבר דק היא ובתחיבה אחת עובר את כולו. אבל בניקב מעט מעט מאין הרגלים שניקב בה כל כך נקיבת עד שעבר את כולה. והרי שאר עור הושט לא ניקב בו כלל ומאין הרגלים שבמקום זה ניקב כל כך נקיבות עד שעבר את כולו. וא"א לחושבו יותר מספק שקול וכשר לדעת התוס'. והש"ך פסק כמותם (בסי' נ') בהפ"מ:

בענין אתרוגו שמיטה

ערב סוכת הש"ס

בדבר האתרוגים שהביא מאי בשנה זו סוף שנה
משיב שחיה שנת שמיטה ע"פ הוראת ב"ד
הראשית שעשו כחקנתם ע"י מכירה לזכרי שמרבה
אין מוכרין ויותר זה אם יש להפסידין איהו חשש

מלצאת י"ח המצות והלכך עליהם חזק כל הושא
שייך רק לשיטת ר"ת סוף יבמות והמכירה דף ל"ט
ששומר אסור באכילה ומכילה יש לסמל מדין אין
בו היתר אכילה בסוכה דף ל"ה אבל זה רוב
הפוסקים חלקים עליו כדאבאר.

רש"י סוף יבמות וכן בסוכה שם דהא מפרש
שמה שצריך לקנות בתבליה ולא ליתן להדיא הוא
אף שאין האתרוג שזה ג' סעודות משום דאידי
במל המשומר שאסור למסור לעיה דמי שביעית
אפי' משוה כיון שחשוד בדאי עיי"ש. איך מפרש
שהאתרוג מותר באכילה וכשר. וכן סוכה ותרומה
בפ"ה משמיטה ה"ב כרש"י דאידי הוא דצריך לקנות
בתבליה בלוקח מן השומר. וכן הר"ש בפ"ה מביעית
פ"ו מפרש שמה שתנן שצריך לשנות בהבצירה
ובהדריה הוא בשמור דבמפקד בוצר כדרכו עיי"ש.
ומכאן כן מפורש למי איך מותרין באכילה. וכן
מסקי הרשב"א בסוכה שמותר הביא כן גם בשם
רובו הגדול שהוא תרומה ומפרש כן ברמב"ן
בפירושו על התורה פ' בהר חלו זה במחלוקת בי"ש
וב"ה בשדה שגמייבה בשביעית בפ"ד מביעית פ"ב
שבה"א אוכלין וחלכה כב"ה וכן הוא ברשב"א סוף
יבמות עיי"ש.

וכן הוא גם דעת הראב"ד דלכך הראיה מה
שלא השיג על תרומה בפ"ה משמיטה הוא מפרש
בפירושו לספר שמש"ש בפ' בהר בזה אידך מחלוקת
דבי"ש ובי"ה לגירסתו שבה"א אוכלין פירות שביעית
שלא מן הסוכה ובה"א בסוכה ושלא בסוכה דהוא
לענין שמור דשלא מן הסוכה הוא מן השבת
וכסוכה הוא מן השמור. ור' יהודה סבר חלוף הדברים
דהוא מקולי בי"ש ומחמרי ב"ה. וא"כ חלכה כד"ק
אליבא דב"ה דמן השמור מותר. ואף שלעיל מה
במחלוקת שדה שגמייבה שלבי"ש אין אוכלים ולב"ה
אוכלין מפרש בפירושו ראשון שבי"ה אין זנין אותה
כשמור וכתננו משום דמפרש דאידי שהפקיד אותה
אחר שמיטה. והנה בפירושו שני מפרש שאף השמור
סברי ב"ה שמותר. וממה שמסקי שפליגי בה
במחלוקת השניה דסיפא באכילה בסוכה הוא הכרעה
שהעיקר בפירושו שני וכן איתא בדבריו בה"ג שכן
השמור אסור אליבא דב"ה לר' יהודה שהוא כפ"י
שני. וא"כ לתיק סברי ב"ה שמותר.

ומסתבר לעד שבי' הפירושים הם לא ב' שיטות
בראב"ד אלא שמפרש חב' פירושים בהכרח שת"ק
יפרש כפ"י ב' דהא סוכה לב"ה ששמור מותר ור'
יהודה שסוכה לב"ה דשמור אסור מוכרח לפרש כפ"י
א. אך נמצא שבי"ש ובי"ה מוכרחים המוכרח דלבי"ש
נטייה ברורה משמור ולב"ה שמור ברור נטייה

אליבא דר' יהודה דהא לא מחליף אלא מחלוקת
דבסוכה ולא מחלוקת דנטייה. אך לשון הראב"ד
בפ"י ראשון אליבא דבי"ש שכתב בנטייה דהו"ל
כשומר יקשה דהא לר' יהודה צריך לומר שסברי
בי"ש שגרועה נטייה משמור וא"כ משמע שמפרש
זה אליבא דתי"ק. והא לתיק סברי ב"ה דשמור מותר
כפ"י שני. וצריך לומר שבה"א דבי"ש מפרש כתי"ק
והוא דב"ה מפרש פירוש חב' שיהיה פירוש אחד
גם אליבא דר' יהודה ומעצמנו נבין שלר' יהודה
צריך לפרש לבי"ש שגרועה נטייה משמור. ואף שהוא
דוחק מוכרחין לפרש כן. וא"כ ליכא אלא שיטה
אחת בראב"ד שלתי"ק אליבא דב"ה מותר בשמור
וכרחינן מזה דלא השיג על תרומה. ולכן משי"כ
הראב"ד בהשגותיו על בעה"מ סוכה שלא אסרה
תורה אלא המשומר ביד ישראל ולא המשומר ביד
עכ"מ צריך לומר שלא הוא סוכה כן אלא שאף
לשיטת התרומה מקשה שאין לאסור שמור ביד עכ"מ.

וכן סתם והחז"ק דסוכה נשאר בקושיא על ר"ת
ומכאן כן מתיר ומתקנה דשם שמתירין לאכילה.
ונמצא שיש לנו רוב הראשונים נגד ר"ת ורבותיו של
רש"י ובעה"מ שאסרי ויש לסמוך עליהם אף בירם
ראשון שצריך לכם מדאורייתא.

וכי"ש בשנה הזאת שיום ראשון חל בשבת
אליבא דין דלכם מדאורייתא שלחנ' דף ל"ה שאסור
אכילה אינו פוסל אלא ביום ראשון הוא כשר לבי"ש.
וזק לענין תבירה לכד יש ספק משום דבירם שני
לחמכר נטליק ולא מוכרין בפסולי יום ראשון כפי
תרומה סעי' ה' שנמצא שהוא ספק על דרבנן שודאי
יש לסמוך על המתירין ולכך דהא יש גם תרומה
ראשונים וכתובים תרומה שסברי שמכרין בירם
שני כמו בשאר הימים. עיי' במ"מ פ"ח מלולב ח"ט.
ואף שלרמב"ם אליבא דהמג"א שם סק"כ אתרוג
שפסול באכילה פסול לכל ד' וכן לשי"ע שם. וכתב
המג"א שאף שהוא רק משום לכה ראו חז"ל לאסרו
כיון שהפסול הוא בגוף האתרוג מ"מ הוא אף המג"א
מזה שרש"י חז"ק וכל בו מכשירין ויש לסמוך
עליהם בזה דברים כד' כמו בערלת חז"ל ובגאסר
מבליעת איסור עיי"ש. וא"כ אף להמג"א יש לסמוך
עליהם בזה שאין איסור אכילה שלו ברור. ולכד
זה עיי' בהג"א ס"ק כ"ה שליכא כלל שום פוסק
שיסבור דמה שאסור באכילה יהיה אסור כל ד'.
התרומה חז"ק אידי בדברים תצריכים שרפה
כמפורש ב"ן ורשב"א והמג"א לא עיי' שם. וגם
רעק"א נשאר בבי"ע על טעם המג"א מזה דאף יב"ש
מכשירין אף שפסולו בגוף אי"כ לית להו טעם וחז"ק
דפסולו בגוף גרע אף ביב"ש כ"ש שלית להו טעם זה

ונמסך שלא כמותם כמו שלא חסאו מקומו של ריה"ג
כלום בזה שאכלו בשר עוף בחלב והעושין כד"א
עוד קבלו שכן על עשית סכין למול בשבת אף
שהאמת לדינא שהוא עוד בחיוב סקילה ולכן אין
שייך כאן קנסא ולא סיוע ידי ערע כ"ל. ומה
ש"י הרשב"א בשל עזיקה שהוא חומר וגדר למלו
ע"י שקנסו לאסור תפירות כנוסע בשביעית יעקור
שום שהוא רק בנטיעה שבלא זה לא היה גדל כלל
ולא בעבודות אחרות דהא בנטיעה ביה מתירין
כדביא בעצמו.

ולכן אין לחוש לפה שאס"ס גאון אחד ליקחם
ולצאת בהם. ומה שהפריח אותו גאון ע"י לומר
שהמכור וקונה אותם הוא כמכור במעשה בראשית
חאם בפרהסיא הוא כמחלל שבת בפרהסיא שהוא
כמכור וחשוד על כל התורה הוא טעות בדבר משנה
בבורות דף ל' תחשוב על השביעית א"ח על
המעשרות. וגם בשבת גופה הוא רק בחשוד על ל"ח
ולא על עשה ואיסור סתורה הוא רק עשה. ובגיוסין
דף נ"ד איתא נחשוד ישראל על השביעית. אף
לעבור, ומ"מ ודאי לא היו חשודין על כל התורה.

משה פיינשטיין

ואף שהבעור הוא בחז"ל הא נמסך דלא כרשב"א
במסחים דף נ"ב. ואימסך כן ברמב"ם פ"ו ה"ב.
ומצד איסור אין מוציאין מאי לחז"ל הא לא נאסרו
תפירות כלל. וגם לשיטה זאת בתוס' מסחים שם
פותר להוציא שלא לאכילה ע"י. ולחז' שיטה
בר"ש פ"ו מ"ה תלוי זה במחלוקת רשב"א ורבנן
לענין בעור בארץ וסתמא כרשב"א וא"כ ליכא כלל
איסור זה. אך לשיטה הב' שבתוס' ור"ש איכא איסור
זה. אבל לא נאסרו באכילה וממה שהמכרים עברו
ולקחו לסתורה בא"י והביאו כאן לא נאסרו באכילה.
ואנחנו כאן צריכים לקנות מהם בהבלעה ע"י הלולב
כעצת הגמ' זה מועיל אף שלא להחשיב כמסיע
ידי עוברי עבירה כדאיתא ברשב"א שמה שבכסבור
אפילו בבחצי איסור אסור הוא קנסא דנראה כמסיע
ידי ערע שמשמר פירותיו ומ"מ ותירו בהבלעה.
וגם פשוט שכיון שהם עושין ע"פ ודאיה ליכא איסור
לפני"ע ולא איסור כמסיע ידי ערע שהעושה ע"פ
ודאיה אין לו שום חסא אף אם הולכה שלא
כמותו כ"ז שלא עמדו למנין בקבוץ כל חכמי הדור

אסור באכילה שאף התוס' לא אמרו הטעם ב"י ומכשרי.
לכן כדאי אין להתמיר כהמניא בזה דשמור בשמיטה
שאין איסור אכילה שלו ברור. ונמצא שבשנה זו אין
שייך להתמיר כלל שלא לצאת באתרוגי א"י.
והנה בחדושי בארתי שאם אוליגן באתרוג בתר
לקיטה כירק הוי זמן תבעור בריה משום שאור
ר"ה ליכא במחזור פירות של שביעית להטוברים
דאיה לקיטה ממש לא כתוס' ר"ה דף י"ג שלקיסה
הוא גמר פירי ואתרוגים תלדין מסתבר שלא מצוי
בשדות וא"כ היה להרמב"ם שסובר שאור הבעור
אסור באכילה פסול ביום ראשון ולהמניא גם בכל
הז' ולמה שבארתי אף להמניא כשר בשאר הימים
כיון שאין האיסור ברור דבאתרוג הוא רק ספק אם
בתר לקיטה או בתר חגטה כדאימסך ברמב"ם פ"ד
משמיטה ה"ב ועיי"ש בכ"מ. דיש לסמוך על המכשירין
כדלעיל. אבל לבד זה הא מסיק ח"מ בפ"ו ה"ג
להלכה סומכין על הראשונים שמתירין לאכול אחר
שהפקיר חכה בזה מחדש. ולכן טוב להוציאם לחז'ן
ולהפקירם ולחזור ולזכות בהם מספק מצות בעור.
אך אם לא עשה כן מסתבר שאין לפסול ואתרוג
אף ליום ראשון כיון דבידו להפקיר כמו שכשר של
טבל כדאיתא ברין וברשב"א בשם הרמב"ן אף
שקודם שתתקן הוא איסור אכילה וגו' שאין עליו
דין שותפות מכיון שיכול להפריש עבלי ממקרא
כדמוכח הרמב"ן מ"י ט"ז נחלין אלו הא כולו
אסור באכילה אלמא דכיון דבידו לתקן ולהתירו
באכילה לא נחשב איסור אכילה לכן גם אור הבעור
כיון שבידו להתיר ע"י הפקר אין לפרסלו.

האשה בתרא פרק ששה עשר יבמות קבב פ"ח

פסוק יח' ואלו חמשה חכמים נקב"ל לשמור דהשם האסור פסח
בשם ויהיה שאלה מהם ונתחננה כאלוהים מלחמה כל הקד רח"ל
ולחלואי בייט יום שבת זו ארס גדול קנאים חז"ל לכתוב ומה
סנה כסנה כמסיע חז"ל יום מקב"לם חמשה חכמים מכל
פסוקי ונאסר על קב"ה מס' ארס
הם להשיב ישיבה מס' על פסוק
כ' פירות נעשה כן חמשה חכמים
ספרות א"ל ק"ל על פסוק: מפרנס
משוק אחד סכין ט' נאמרו ויהי
שם שביעית וקפ"ל ל' דמ"ז איסור
ט' מ"ז אס' עבר א"ן הבעור לא שאל
מקצתה ו"ל מן המפקד אסורים
וקדם התקן א"ל ואלו מתירים: לא
אס' מ"ס: לחסרם מ"ן ק' אלא
מ"ן ארס רבוב שם מפקד ויהשיב
פסוק מנחין וק' נעם רכ"ט להרס
נעשה נעשה כן וכוונתו ל' ודאי
פסוק מס' הע"י שגאל ישראל
ויהיה מנחמים ואלו היה מוכר
סכנים מ' כחלה ללחן ומשנתם
לחז' מתיקן כחלה ל"ן חששן
לחז' אלא דכיון וסאל לא נחששו
רמזא מ"ס ל' אלא לנכחית מקח
וכא' נח' לא נחשין טובה טכנים
מ' אלא ל"ס על מ' שקור' ל'
המקח והמכירה: ח"ל: המכר

חלתא ויג' ארס ל' רב ארס בר אבה
ו'ל לקב"ה רוב וי"ק דרד"ף סביא אולה
קמה "פסח מהא" מתניתין "עובר כוכבים
שהיה כוכב פירות בשוק ואמר פירות הללו
של ער"ה הן על ער"ה הוי"ל נמסר
הן לא ארס נאסר לא נתבין אלא להשיב
מקדו אבא ויהי איש צי"ק ארס מעשה
בישראל ועובר כוכבים שרלו כחך ובה
עובר כוכבים ואמר חבל על ידו שהיה
עמי בדרך שבת בדרך וקברתו יחשיא
אשתו ושם מעשה בקדל של בני ארס שהיו
מהלכין לאנטיבוי ובא עובר כוכבים ארס
"ואמר חבל על קדל של בני ארס שמתו
וקברתו יחשיא את נשחיהם ושם מעשה
בששים בני ארס שהיו מהלכין לכוכבים
ביתר ובא עובר כוכבים ואמר חבל על שמים
בני ארס יחשיא מהלכין בדרך ביתר שמים
וקברתו יחשיא את נשחיהם:

קבב פ"ח
ל' ה' ה"י פ"ח
נחשין פסוק מס'
מ"ן וס"ה ארס פ'
פ' סכ"ה ד'
ל' ב' פ"ח א' מס'
ל' ו"ל מ' שמי' פ'
מ' סכ"ה ח'
ל' ד' פ"ח מס' נ"ן
פ"ח מס' סכ"ה נ"ן
[ספרות דמ"ל ד'ן]
ל' ה' סכ"ה מס'
ל' ו"ל מס' נ"ן
סכ"ה מס' סכ"ה מ'
ל' מס' סכ"ה
ל' ח' פ"ח פ"ח
נחשין פ"ח מס' נ"ן
מ"ן וס"ה ארס פ'
פ' סכ"ה ד'
ל' ב' פ"ח א' מס'
ל' ו"ל מ' שמי' פ'
מ' סכ"ה ח'
ל' ד' פ"ח מס' נ"ן
פ"ח מס' סכ"ה נ"ן
[ספרות דמ"ל ד'ן]
ל' ה' סכ"ה מס'
ל' ו"ל מס' נ"ן
סכ"ה מס' סכ"ה מ'
ל' מס' סכ"ה
ל' ח' פ"ח פ"ח
נחשין פ"ח מס' נ"ן
מ"ן וס"ה ארס פ'
פ' סכ"ה ד'
ל' ב' פ"ח א' מס'
ל' ו"ל מ' שמי' פ'
מ' סכ"ה ח'
ל' ד' פ"ח מס' נ"ן
פ"ח מס' סכ"ה נ"ן
[ספרות דמ"ל ד'ן]

דינא דכל המקום אשר תזרוך כף זולכם יכוין] אלא איי כבשו תחילה כל איי הארצה בתורה, ביארו רביי עיי משל לאחד הממלא כוס של הבדלה עד שהוא מלא על כל גדות הארץ ממשיך ושופך עוד יין אל תוך הכוס. אשר ממילא זה גורם לכו שתיין עולה עיי צדי הכוס ונשפך לחוץ. וכייר הענין כאן גיי בנוגע לקדושת ארצות הנוספות. שקדושתן נמשכת היא מזה שקדושת הארץ, בזמן שהיא מלאה על כל גדותיה, הולכת היא ומתפשטת אפילו למקומות שחוצה לה, ובלבד שהן סמוכות אליה, שעיי כן אפשר לקדושת הארץ להתפשט אליה. אבל (המשיל רבי) אטו נימא דלמיידי כיבוש יחיד שמיה כיבוש, במה שקניתי ביתי בבאסטון נתקדשה הקרקע הריא בקדושת הארץ,¹⁷ דזה פשיטא דלא בעינן בכדי לקדש שיהא דוקא כיבוש (דרך מלחמה ושפיכות דמים), אלא ודאי נראה שאף קניית קרקעות גיי גדרה ככיבוש. [כאשר מתבאר להדיא מדברי הרמב"ם פ"א מתרומות ה"י.] ואיי יליע כנייל. אלא ודאי נראה פשוט, שהואיל ובאסטון היא ביבשת אחרת, אייא בשום פנים שתתפשט אליה קדושת הארץ. דרך באירופה, אסיה ואפריקה ש יך לומר שעתידה איי שתתפשט בכל הארצות, וכמשל השופך עוד יין אל הכוס של ההבדלה. הנ"ל, שאף כאן הקדושה מתפשטת אף לארצות הסמוכות לאיי ונתפשט אף בהן. אבל אייא להקדושה לכול על מקום מיוחד בחייל, שיהא רחוק מאיי. בתורת קדו הארץ בפניי. שלא בתורת המשך והתפשטות מקדושת הארץ. ואגב צריכים להוסיף, שאף שרבו ויה מפקפק בשם אביו בהיתר המכירה, וכאמור, מכל מקום היו תמיד מכריזים בעיתונים בשמו, שאף ביו"ט של סוכות של מוצאי שביעית, מן הנכון להדר ולברך על אתרוג מאיי, ובישיבה הסביר בפני התלמידים, שאף דבעינן לאתרוג שיהא פרי שיש בו היתר אכילה,¹⁸ ויש ראשונים האוסרים משומר בשביעית,¹⁹ מכל מקום אינו נראה לדון על המשומר כאין בו היתר אכילה, דאין זה מכלל סוגי מאכלות האסורות, אלא שיטת אלו הראשונים היא, שאף באכילת פירות המשומרים הללו גיי נחשב האוכל כעובר על מצוות השמיטה, ולא שהפשט הוא, שעיי כך שעבר בעל השדה על מצוות תשמיטה ונטשתה, נהפכו הפירות למאכלות אסורות.

17. בשיעור רבנו ריש מסי חלה

18. גמי סו"ה (לה.).

19. תוס' ויבמות (קכב.) ד"ה של עזיקה. ונני אנריכי אויח ח"א (סי' קפ"ו)

252

דרך אמונה

(קצו) כל פירותיו. אבל קצת יכול לטוול כמו כל אדם
(שא) ומשתלשלים ויכנים הפירות לחור כליו וזה בן ואם הו'
סבור שא"י לזכות בן כיון שהוא שול לא וזה אפי' נתנם לחור
כליו: (קצו) אלא יפקיד הכל. (דעת) הרמב"ד שיותר
המחוק טובה נעלים בדברים אבל לא בממונו דמחוי כמורה
ודעת הר"ן דמותר לימן לו ג"כ דבר מועט דדבר מועט לא
מחוי כמורה (שג) ובחז"א. נראה דפסק כהראשון:
(קצו) יד הכל שני. (דש) וא"א לזכות פירות שביעית
במחבור ואם יורה יהא שז הפקר ואפי' אם הפירות כבר ראוין
לאכילה ורשאי לתנשן ולאכלן אפשר שאסור לזכות בן במחבור
כדי לתנשן ולאכלן. (קצו) ככל מקום. (שס) וגם הקרקע
הפקד להכנס בה לקחם הפירות אבל לא לדבר אחר: (קפ) שגא'
ואכלו אצויי עמלן. (שז) ודע"י אצויי וגם עמלן דלדע עינים
וא' עשירים אצויין: (קפא) דרך שמדיאין מן ההפקד.

אמר שמעון כדים אין מקור לדן רגנו כאן וי"ל דבאתה מותר להנשים
 לזרוק בהן דמי וי"ש, וס' דכ"ח" שסבלו המוקדם הראשונים שסמור
 וזכר האחרים כח טובה ואכזרי רק אברה א"ר דרמנ"ן בנמות קכ"ד
 הקם על ר"ח מדתן קכ"ח שרשית מ"ד אוכלין על המוסקף אבל לא
 השמור ר"י ויס' אומר אף על השמור ואם פירות משומרין אקורין
 שמור לא היו אוכלין עליהן כלל גם כדו" פ"ד פסחא ר"ח א"ל נ'
 שמור בהנחתם ואם אין אלה האמיתין לא והכל נ"ן אף אמה שמר שדה
 גלוי משומרת למנח ועצ"ר י"ל דר"ח פ"ל לדון מכ"ו ר"ח דס' הידון
 ענין ביעור אם נקרא כלל נח"ן מן השדה אל כל דבר וס' לנח"ן דיון
 היין אין יכולה להניע אם אלוכל שמור כלל נח"ן וס' פ"ל דיון
 נמלאה עדין אף שראו אין נמל"ן להניע אם מ"מ מקרי שאל כלל נח"ן
 אין נ"מ בנח"ן השמורה אברה משומר באכליה (ומסמחא גם נמלאה כהם
 אקור ובמכ"ח בנח"ן) דר"מ לא כלל עדיין והנין נמלא שדה עדין
 מ"מ כדו" שם אם לא ודעת ק"ן אף אמה ג"כ אין הכונה שמור לאכול
 כל הכונה אמה יכול להאכל שם שעדיין אין כלל וממלא לא הניע
 לדיון וכן הכעבור ופ"ל בנח"ן פ"ח ה"ח ככנו עוד כדיון משומר:

(טו) מבורח מדבריו רבנו דגס אם מפקיר אין ראוי להביא הרבה לביתו וקבעו חכמים שמוות להביא ה' כדי שמן וט"ו נדון (סח) ומשמע דאפי' מביא משדות של אחרים אין מביא יותר להקדיש כמורה ועי' ה"א דעת שאר הראשונים בזה (טז) ובכשר השביעית כתב החו"א שאל ילקט הרבה בנ"א אלא לוקט כשיעור שאדם מביא לביתו לחשבים בני יתרו לימים מועטים אין נאם א"ס בעה"ב מלקט ר"ו אחרים מלקטין (ש"י) ואפשר שאלויר פירות ע"מ שלא לעבר הוי כאלויר לקסורה: (קפב) חמש שנים שמן ט"ו דין י"ן. ר"ל שחלקת זיתים ונעדים ויושה מהן שס י"ן ושמן: (קפג) ואם הביא יתר מה מותר. (שיא) וא"ל להוציאם מביתו ולהפקירם ומשמע דמ"מ יש שיעור לדבר ולפעמים אפר' ל"י ומזכירין ל"י להוציאם מידו שיעורו לא תפסד: (קפד) מותר. וענין משומר נחלקו רבותינו (שיז) לדעת ר"מ ועוד הראשונים שאם ישמה נאסרין הפירות באכילה (שיג) וגם ליחסם לבתתהו אסור (שיד) ואפשר שכל הפקיר אח"כ מה שגדל בעת השימור אסור ומה שגדל בעת הפקירה לא נאסר אלא מתחת החוספה האסור המעורב זו ואם הפקיר אח"כ ורבו הגידוליו על היסוד חזר האסור בעת הפקירה לא נאסר אלא מתחת החוספה האסור המעורב זו ואם הפקיר אח"כ רבו הגידוליו על היסוד חזר האסור (סטו) ומשומר של גוי מותר גם לדעת ר"מ (סטו) אבל דעת רבנו ורש"י ורמב"ן דמשומר אין נאסר באכילה (ש"י) ולמעשה אפשר לטעון כדן על המקלין (שיח) ומי שיכול להקטיר חבל ערבו ברה"ק. וענין נעבד צללו ע"ל הט"ו: (קפה) אלא בנ"א בלבד. כדן על מזהו הלהיה בלחץ ובסורה ובחמורות שהחוקי עולי מצרים ולא עולי בבל טובא בדרבנן אבל בעמון ומואב ומצרים ובל לא גזרו כלל שביעית כתבואר בסמוך הכ"ו כ"ז כ"ח ודין עפר חו"ל שבא בספיה לא"י תבאר בפ"א מתרומות הכ"ג:

[illegible]

דחוי ס"ס, דאפילו ודאי ק"ג א"כ אלו ספק עריפה, אלא הא דחייס מר מבוס שנשחטה, וחוששין אפילו לקנה רחב כפסוק הפ"מ, באמת יש מקום לחלוק ולומר דאע"ג דנקטין חוששין שמה הכריא ונתרפא מ"מ לנקב גדול אין חוששין שמה נתרפא, ואח"כ ראויה שהצ"ש (ס"ג) נ"א) כתב כן, והוא דעת הפ"ח, אלא שמה המורה התב"ש והכל לפי ראות עיני המורה:

מה שנתקרה מע"ל ש' על הפ"מ הנ"ל ממה ש' (בס"מ) מ"ח בש"ד סק"ט) שאין חוששין שמה הכריא בהמס כמו ביושט וכו', טעה בכיוונה, דהתם בהמס אין חוששין לנקב כלל, ולא מחזיקין איסורא, משא"כ ביושט חיישינן מטעם שביארו. וכן בקון שנמלא בחלל הגוף כמבואר בגמ' שיש לחוש לזה לניקב, אלא לענין אי מהני בדיקה להא העלה הפ"מ דבזמן מרובה יש לחוש שמה נתרפא, ומה שהקשה מע"ל מהא דריאה לחאי נגדך מע"כ לפסקי הס"ך הא דינא דגמ' הוא בריאה שבירקין בנמלא בו מחצ, ומקשה לשיטת הש"ע והרמב"ם דחוששין שמה הכריא ונתרפא, וא"כ בדיקה דריאה מחאי מהניא, ובאמת זו היא קושיא הרשב"א והפ"ח (ס"ג) ל"ג) על הרמב"ם ז"ל שספק חוששין שמה נתרפא, והסוכב ג"כ ידוע, דבריהם אי עלה קרום על המכה היה סורכא כידוע, ואין לחוש אלא שמה עדיין לא עלה קרום ולזה מהני בדיקה, משא"כ בשאר אברים:

מה שנהגו להורות בעירה מקדירה בשר ב"י על כלי חלב ב"י, דלפי שאין מבשלין בשר כי אם לערך רבע מהקדירה וג' חלקים חבשיל, וא"כ הרי יש בירקות שבשלין אח"כ באותה קדירה ששים נגד רבע דופן הקדירה שבלע מבשר וא"כ מותר הכלי חלב, הן הוראה זו לאו דחמא היא, וכבר הורה כן בעל פתחי תשובה (ס"ג) ל"ה). לענין קף שהגיס קדירה של שעורים שיש בה חמאה א' מארבעים, ואח"כ נתחב הכף בקדירה ש"כ, שא"ל ששים אלא נגד חלק א' מארבעים של הכף, ובמך ענמו על דברי הט"ז (ס"ג) ל"ב) והוא ממנהג בתמורה פ"א אין המדומע מרמע אלא עפ"י חשבון, ואין המחזיק מחמץ אלא עפ"י חשבון. והשיג בזה על הגאון פני אריה, ולכאורה הוראה זו מוכרחת, אבל לא משמתי מורין כן, ומעשים בכל יום ומעורפין, וכד דייקת לא טוב הורה דהא ודאי אם נפל חתיכה של אותן שעורים שיש בה חמאה הבלולה בכל הקדירה, א"ל ששים נגד כל השעורים, אלא על א' מארבעים של אותה חתיכה, שהרי החמאה נכלל בכל הקדירה של שעורים בשוה, וא"כ אין באותה חתיכה אלא א' מארבעים של החמאה, אבל הכף הבולט מהחמאה ומהשעורים אין הבלושה בשוה דלון כל הדברים מבלעין בשיה, והרי החוש יעיד שאם יבשל חמאה לחוד, ויבשל שעורים לחוד, לא יבא דומה בלוע דקדירה של החמאה לבלוע דקדירה של השעורים, דבמטות מפעפע ומבליע ביותר, וא"כ אין בלע החמאה יותר משעורים, וכיון שאין ידוע כמה בלע חב בבור, וממילא גזרי על כל שני מינים המפליטים בקדירה כמו כן, כמו שגזרי דכל דבר לרדף ששים, אפילו מינים שאין נותנים טעם בפחות מששים, וט"ה הט"ש (ס"ג) כ"ד אות ט'), ואינו דומה להוראת הט"ז שנפל חלב מעורב עם מים על קדירה של בשר, ודאי אין לרדף ששים נגד המים אלא נגד כל החלב שיש בטיפה המעורבת ההיא, והרי ברור שהחלב נחשב במים בשוה בכל הקדירה של חלב, ויודעים אנו לשער בזה הטיפה כמה חלב היה בו, ומעשה בענין הוראת כח"ר ש' יבין ג"כ שאינו דומה בליעת הקדירה מהמים לבליעתה מן הבשר ודאי שמטות הבשר הבלוע יותר מלפי ערך הרבע וא"כ לרדף ששים כאשר היתה כולה בשר, והכי נהוג:

נפתלי צבי יהודא ברלין.

וסלקן ידי הנותנים לגמרי ולא יוסיפי להיות גורמים מזה או בעברה וגם הכל יודעים וזיל קרי כי רב הוא אפילו בקרב חכמי איה"ע דשנה שביעית בקרב ישראל שנת לה', וכבר נודע כי הבארון הגדיב שליט"א, לא חקר ידו להחיות את אנשים ההלויים בה, ואינו שמחם שכן לשמוע כי נתקיימה תחלת קרישת הארץ על ידם, ויחזר מאזה הגני חושש לחרבן הישוב ראוי לחוש יותר לאנשי המושבות שלא ילכו בעל כל השנה ולא יניעו ח"ו לבטלה המובאה לידו בעמלם ועבודה ח"ו. ולזה עלינו לבית לב כאשר הודעת להגבאים המסתתפים עמדי במזה או אבל להחיר עבודה ח"ו אלו עולה ע"ד כשים אופן, דברי הדו"ש:

בבור הרב הגאון וכו' אב"ד דק"ק ניוארק.

ע"ד מחבר האחרונים בשנה זו שהיא שנת שביעית אין דעתי נוחה כלל, ועוד בשני שביעיות שעברו בעיר לא היה פרי אילנות ביד ובראל היה לי דו"ד את הגאון מהר"ם סאלהנט נ"י איך להשתמש באתרוג מאח"ק, כי לפי דעת הרמב"ם (פ"א מהל' תמימות) דק"ל קרובה שניה קדשה לעתיד לבא וא"כ הא דהרומות ומעשרות כמו חלה היו דרבנן מבוס דבעין ביאה תולכס אבל שביעית היא מדאורייתא כמב"כ הכ"מ שם וא"כ ק"ל אין קנין לע"ג בל"י ופירות יש להן קדושת שביעית ואסור להוילין מהל' לח"ל ואסור להחיר בהם ואסור ליתן דמי אתרוג למי שלא שמר את המעט לאכלן בקדושת שביעית כדאיתא בבוכה (דל"ט) וע"כ כאשר כבר הילינו סומרי אחרונים מא"י שהחלתי שישלחו לי אתרוג בחיפן שיבלס דמיו אחר החג ותיקף אחר החג ליתן לטון את האתרוג ולהכיל בקדושת שביעית ואח"כ שלחתי את המעט ושוב אינו חל קדושת הפירות כדאיתא בע"ז (דס"ב), כ"ז היה אז ועתה שהאחרונים המה פירות שבד ישראל ודאי עלינו להנהיג בהם קדושה שלא להוילין לח"ל ואין לנו לעשות בהם חסירה ואף ע"ג שהתירו הגאונים העבודה מדוב דוחק ושלל מדעתי ורלוני כלל, מ"מ קדושת שביעית נוהג גם, ועלינו המבטלים להקים ישוב א"י עלינו לשמור קדושתה, וז' יהיה עמנו ויגיה חשכנו ויעמידנו על קרן אורה, ולשוב למלות קדושת הארץ ומעשרות וכל פרטי הקדושה במהרה, וטובה לה' חסדו ואמונתו לבית ישראל בגבורה:

ידידי נפתלי צבי יהודא ברלין.

להרב וכו' מ"ה משה שלמה אבד"ק איליא שנת תרל"ג.

ע"ד השור שנמלא נקב בבשר החופה את רוב הכרם ולא היה כשעור סלע, אלא שהיה ספק אם היה ע"י גניחת קרן או שנגק ע"י קון, וא"ל לבדוק אברים פנימים, והעריך מר משום דבמ"ז (ס"ג) נ"א סק"ג) כ' דאם נשחטה זמן מה א"ל לבדוק אפילו קנה רחב משום שמה קרום עליה, הנה באם היה העור של השור בשלימות פשיטא דבשר, ואין לנו לחוש כלל, אלא הולין ע"י קרב ע"י חולי, כהסכמת התב"ש והביתא השפתי דעת (ס"ג) מ"ט), אבל אם ניכר שהיה ע"י גניחה או קון, כגון שהיה העור נקדע וספק כמה, ידוע בחולין (נ"ג ב') ספק קניא ספק שוגרא אימר קניא מחיים, ה"ג אימר ע"י קרן ואין לחוש לנקבים דקים ומכש"כ הכא

16

קטז

א ז

דמי שביעית

נדברו

בברית עולם סעיף ס"ו, הנה התכוונתי באמת גם כן למה שכתוב בסעיף ס"ג דאין לחוש בסתם למיעוט הכסף ועייש"ה ומבואר שם דלפעמים יש לחוש לרוב כסף של שביעית ולא רק משום דמטבע לא בטיל ולא ה"ה הכוונה בסעיף ס"ו להחמיר יותר ממה שכתוב כבר בסעיף ס"ג.

סימן נג

דמי שביעית

בס"ד, יום ד' לפ' לך לך.

אחדשה"ט וש"ת.

יש לי הערה נחוצה על ספרו ברית עולם שנוגע למעשה, בסימן ט' סעי' ס"ו נפסק שיש לחוש לדמי שביעית מאם רוב דמיו שביעית וצ"ע גדול משום דדברים שיש להם ק"ש הם ממעוט הסחורה בשוק והיום משלמים ע"י צ"ק או קונים בהקפה ומשלמים אחר כן, וע"י היטב בחזו"א סו"ס י' ולא דיק הדר"ג היטב.

ואין שום טענה שמטבע לא בטל, ואפשר אין רא"י מתוס' מעילה דכ"א: משום מי יאמר ששביעית דומה להקדש — ראינו כמה חילוקים ואפילו הכי אומרים הלך אחר הרוב ואין קשה מגמ' זבחים דע"ג משום כל זמן שיש ספק אם נתערב האסור ולא אומרים קבוע וקצין היטב שם בדע"ג: ותוס' שם, ורק כשהיה אסור ודאי מקודם ונתערב יש דין קבוע ובלאו הכי אומרים כל דפריש וכו'. וע"ש שאין שום מקום להחמיר, ודו"ק. האם יש חשש גרם הפסד אם קושרים שקית ניילון ובתוכו פ"ש משום אם קשור יותר חם וממהר להתקלקל?

א. י. ה.
ירושלם

תשובה

בס"ד יום ערש"ק לסדר והיה ברכה.

הגלוי נתקבלה בהוקרה.

מה שכתב „ולא דק הדר"ג היטב", אינו מובן שהרי הספר זה לא כולל רק פסקי החזו"א, ובזמן שכתבתי זה, נשכח ממני אז מקומו של החזו"א לפי לא הזכרתי אבל אין זה בניגוד שהרי להדיא מבואר ג"כ בברית עולם שהולכין אחר רוב דמיו, וכמו שכתב החזו"א דכל דפריש מרובא פריש אמרינן אפי' בדבר כמו שביעית שאסור בכל שהוא, אבל בספר ב"ע חששנו למקום וזמן שרוב פירות של שביעית אף שהחזו"א לא חשש לזה אין זה בניגוד להחזו"א וזה רק שיקול הדעת במציאות וזה כלל גדול בדבר שקל להזהר יש לחוש אפילו בדבר שיש מקום להתיר. [ולפי' אפי' אם יגידו בשם החזו"א שאמר בע"פ שאין צריך להחמיר זה לא מוסיף ולא גורע].

ומה שרמז לי ו' יש אריכות גדולה שגם בשביעית אמרינן לכן לא הזכרתי הניגוי שיש מקומות ויש זו מותר לקשור

א

שלום וכט"ס,

נסתפקתי, בפר פ"ז, וכפי שהננו מחנ להננות מריחם של פ לקישוט הבית ולא לו והספק הוא ד מן השבות אתה אוב ברור שגם צביעה זו קדושת שביעית, ניתן להשתמשות בקדושת בשמור, זו שהותרה נ עיין בר"ע ה' פ"ט אין זה ניתן ואין זה השמור, ולענין איסור לענין איסור שמור י

אודה לכת"ר
והנני בזה מו

נתקבל היום
דילפינן מ, לאכלה
יודעה אליביה דב'
נראה לי דמילתא
בעיקר סמך על ה

מבעלה, ושאלתו היתה אם נדון הוא לפי דעתם את הממזרות של החתן וחי לא

והאמת אני להדרג, ידענו אני בעצמי קשה לי להציע עצה זו של הנ"ב והמדרש"ם ז"ל, שלא לעשות את דיני התורה לחוכא ואטלולא. וזוכר אני כי בשעתו הי' לי מו"מ עם הגאון המנוח ראש הרבנים מהרי"א הרצוג זצ"ל בענין מכירת השדות לעכו"ם כדי להינצל מאיסור שביעית, ואי חידושי דעמי שבימינו אי אפשר לבצע דבר זה, מכירת אדמה אי' לעכו"ם, שיגרם זלזול בעיני ישראל שבא"י ובעיני העולם כולו, ונרדף התורה וד"ל. ומכיון שאנחנו מהאבקים לחזק את דיני התורה וישראל כמדינת ישראל. אסור לנו להציע דברים שאינם נתקבלים על הדעות והותרים חתירה גדולה תחתם.

יע לי גם פקפוקים הלכיים נגד דעת המדרש"ם. ראשית, עצתו היא רק לפי שיטת הר"י בתור גימין לגי"א אבל לא לפי שיטת ר"ת שהר"י קרעית ר"ש ע"כ יחמו על בת אחותו על [יד] ביטול הנט שלא בפני דטל, שיהיה חזקון שלכן נתכוון לא מפקעין קידושין מיני דלתייה עמי הכנים ולא לחקלה. ועוד חישש אני שאף להר"י, אם יודעים אנחנו שהבעל אינו חושש לדברי חכמים, לא אמרין לגביה דאפקעינהו רבנן לקידושין, שבעיקר מוסד על מה שאמר שמקושי כדת משה וישראל, ואיש זה בודאי אינו חושש לדעת חכמים שהוא דר עם אשה סוטה. וידוע חידוש המדכי בפ"ג הקידושין המש"ר המקדש ח"ל [חייבי לאון] מקודשת ולא אמרין דאמינו רבנן קידושין, משום דבשעת הקידושין הראה שאינו חושש לדעת חכמים. וידוע אני שיש חולק ולומר דהתם הו"א בשעת הקידושין שאינו חושש לדעת חכמים, אבל בנידון דיני הראה רק לאחר נישואין שהחזיר אותה ולא בשעת קידושין, מיה חוכא אני בעצם היסוד דאם הוא איש עיידעים בו שאינו חושש לדעת חכמים, מדוע נאמר לגבי דאפקעינהו רבנן לקידושין מיהן שאינו כדת משה וישראל, ובלבו לא חשב כך ובמהגוי חיי אינו חושש לדעת חכמים. ויש חולקים על דברי החוס', עי' בשמ"ק ריש כתובות בשם קדמון דלא

כיב' (גמא) | ימאל' יחא
כב' יחא | יחא
ו' נב' | יחא
חאק | יחא
(חאק | יחא)

היתה קדושת הארץ דאורייתא בזמן בית שני, חוץ מתרומ"ע, משום דבעינן בהו חלוקה לשבטים. דהלא ענין החלוקה לשבטים, עפ"י פשוטו, לא הי' שייך אלא לקדושה ראשונה שהיתה ע"י כיבוש, וכמשנ"ת.

ג. ערעור נגד היתר המכירה

ושמעתי בשם אחד מגאוני הדור שעבר, שערער על היתר המכירה לשנת השמיטה הנהוג בא"י, עפ"י דברי הרמב"ם פ"ג משלוחין ושותפין ה"ז, אבל הגאונים תקנו ... שאם הרשהו ליטול מעות שיש לו ביד חברו או לתבוע ממנו הלואה, ולא היתה למקנה קרקע, מקנהו ד' אמות מחלקו שבא"י, ומקנה לו המעות על גבן. ודברים אלו דברים קלים הן עד מאוד ורעועים, שזה מי יאמר שיש לו חלק בא"י. (שמא הוא מורע גרים או משוחררים שאין להם חלק בארץ, כס"מ) ואפילו הוא ראוי (ליטול חלק בארץ) אינו ברשותו. ועפ"י פשוטו ר"ל הרמב"ם במש"כ שאינו ברשותו, שהארץ בזמן ההוא ניתנה ביד הגוים שגנבוה מירשאל, ולא הניחו להבעלים האמתיים ליכנס לתוך שלהם, ואמר ריו"ח (ב"מ ז.) גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו ... חזק לפי שאינו ברשותו. והקשו האחרונים על הרמב"ם, דהלא התם בסוגיא דב"מ מוכח, דהך דינא דגזל ולא נתיאשו הבעלים דמיקרי אינו ברשותו, וא"י להקדישו, הוי דוקא במטלטלין אבל לא בקרקע, וכאן שמקנה אגב ד' אמות שיש לו בא"י, הלא בקרקע איירינן, וא"כ, מה זה שהשיג הרמב"ם על הגאונים באמרו שהד' אמות אינן ברשותו, והלא קי"ל דקרקע אינה נגזלת, ותמיד חשובה ברשותו.

ושמעתי בשם גאון אחד ז"ל, דכונת הרמב"ם במש"כ שאינו ברשותו, ר"ל, שאינו שלו, דבימי עזרא לא עשו חלוקת הארץ, וכנ"ל, ומבואר בגמ' מגילה (כו.) דלחכמים דס"ל דירושלים לא נתחלקה לשבטים, דאין משכירים בתים בירושלים, מפני שאינם שלהם. וה"נ בכל א"י בחקופת בית שני, דכל א"י כירושלים דמי,

דלא נתחלקה לשבטים, וא"כ אין הקרקע קנינו הפרטי של שום אדם, אלא קניינו הכללי של כלל ישראל. ומאי דילפינן מקרא דוכי תמכרו ממכר לעמיתך הוא, שקנינו הפרטי של האדם נתפס במכירה ובקנינים, אבל על ממון כללי-ישראל ליכא קרא למילף מיניה שיהיה נתפס בקנינים. ולזה כיון הרמב"ם במש"כ שאינו ברשותו, כלומר, דאינו ממונו הפרטי, אלא כל א"י היא תחת בעלות כלל ישראל כולו, ואינה נתפסת במכירה כלל. וממילא — המשיך אותו הגאון המנוח ז"ל, נפל בבירא היתר המכירה, דעד שתתקיים החלוקה שלעתידי לבא שעליה ניבא יחזקאל נשארה כל א"י בבעלות כלל ישראל כולו, ואינה נתפסת במכירה כלל.

ובפשוטו נראה, דהדברים הללו תמוהים מאד. דהך ברייתא דאין משכירים בתים בירושלים, קאי — עפ"י פשוטו — אתקופת בית שני, ואעפ"כ תניא דדוקא בירושלים אין משכירים, הא בשאר א"י — משכירים. דאף דכל א"י לא נתחלקה אז לשבטים, מכ"מ, אין דינה שוה לדין ירושלים, דירושלים הי' ממון הציבור ע"מ להשאר תמיד בבעלות הציבור, משא"כ שאר א"י, שאף שמתחילה היתה ממון הציבור, מכ"מ הי' כל יחיד ויחיד מישראל רשאי ליקח איזה שטח קרקע ולקנותה לעצמו, ולהפכו לבעלותו הפרטית. [ומצינו כה"ג בתרומה, שהיא ממון השבט, ע"מ שיזכה בה איזה כהן פרטי, ויהפכה לבעלותו הפרטית.]

ואין לערער ולטעון, דהיאך רשאי איזה יחיד לקנות שטח קרקע בא"י ולהפכו לממונו הפרטי, הלא בתקופת בית ראשון הי' אותו הקרקע שייך למישהו, וזהו התופסה עכשיו בתקופת בית שני, הלא גזולה מירשי הבעלים הראשונים, דזה לק"מ, דלעולם קי"ל (גטין לח.) דכיבוש מלחמה הוא קנין גמור, בין בנכרי הכובש מנכרי, ובין בנכרי הכובש מישראל, וא"כ בעת חורבן בית ראשון וכיבוש הארץ ע"י הבבלים, הרי נתבטלו כל קנייני היחידים שהיו בעלים אז על כל הקרקעות שבא"י, ומעיקר הדין

ואם חלי רע הוא מדה רעה, משנה כשלון ורבת פוקה היא מדה טובה שלא על מקומה, כי על מדה רעה הרבו בעלי מוסר בספרתם להסביר קלונה ולהוסיף בגנותה, חקרו על מזורה והושימו סמי מרפא בפרקי לקחם, אבל מה נורא המכאוב ואנוש מכתה של מדה יקרה תועה בדרכה אשר מנקודת הענוה וממרכז הצניעות רפו ידיו מלקנות חכמה, ומה רב אשרו לוא היה מוויין במדת העזות והחוצפה בהודמנות זו, בשעה שכליותיו ייסרוהו על רב כשלוננו, על עזבו תורה מקור מים חיים, וכבר עברו מיטב שנותיו ועוד מעט והכל אכזר אכזר נצח, והבמה מתמיהה של בר נש פלוני ופלוני הנוכחת במראה דמיונו מכלימה את פניו, ולא עצר כח נגד דמיון הבל וחזיון שוא. מעט חוצפה, מעט עזות, ותראה נכוחות, ומה נחשב מחשבת בן תמותה בשר ורוח כחלום יעוף, ולמה תכנע מראות עיניו, ולמה לא תכנע מכלימת עולם המאיימת עליך בהשאך ריק, מינע לריק ונולד לבהלה. חזק נא בן אדם חזק ולבוש אומץ, חגור מרץ, והוי שקוד ללמוד הלכה.

ף

יש עוד רעה חולה אשר היצר ילפת בה להניא אמונת חכמים מלב בני אדם, והוא משקל המרמה של הנגיעה. חובת התלמיד להאמין כי אין נגיעה בעולם בעלת כח לרמות לב חכם לעות משפט, כי מגמת החכם לזכות נפשו, ולהתנאל באיזה אשמה יכאב לנפשו יותר מכל מכה ופצע, ואיך יתכן כי בשביל בצע כסף או לעגי חנף, יחבל נפשו לעות משפט, נוסף לזה כי תכונת האמת היא אצל חכם תכונת נפשו ושרש מציאותה, וכל אבקת שקר ממנו והלאה, וכן היא אמונת המון ישרים המתאבקים בעפר רגלי חכמים.

אך היצר חתר חתירה תחת כסא הנאמן, לצודד נפשות הנוטות להתחכמות, ומביא להם לימוד שלם מן הגמרא כי הנגיעה היא בעלת

כח מכריע לקטנים ולגדולים יחד, לפניו יכרעו גם הנבונים ביותר, גם חסידים ואנשי מעשה, ואין זה גנאי לחכמים אחרי שכן הוחק במבע אנושי, ואינם יודעים כי לפי ההנחה הזאת מתיתם כל הדור, ואין שופט בארץ, ונתבטלה סנהדריה של הארץ, כי אף אם יסכים האדם על גדלות חכמתו של החכם לא יחייב את נפשו לשמוע אליו אחרי שימצא לתלות את הוראתו באיזה נגיעה, וזה לא יבצר מכל מי שאינו שבע רצון מהוראת החכם, ועל ידי זה קם דור ששופט את שופטיו, וכל איש הישר בעיניו יעשה, ובכל מקרה רב הערך מתלחשים המתחכמים על נגיעה פלונית שהטתה לב החכם ולפעמים המוכהק שברור - בעמדתו הבלתי נכונה, וכל אוריה של העיר ולפעמים אוריה של כל הארץ - מתמלאה שוט לשון, קטמות ומריכות, וללא אמונה בחכמים גברו בארץ.

יסוד הדעה הזאת מצאנו בגמ' סנהדרין י"ח ב' אין מושיבין מלך וכה"ג בעיבור שנה, מלך משום אפסניא, כה"ג משום צינה, והדין נאמר במלך החסיד שבחסידים, וככה"ג כשמעון הצדיק, ועוד אמרו כתובות ק"ה ב' ריב"ז הוה רגיל אריסי' דהוה מייתי לי' כל מעלי שבתא כנתא דפירי יומא חד אייתי לי' בה' כו', בהדי דקאויל ואתי אמר אי בעי טעין הכי כו', וכן אמרו שם בריב"א.

ואמנם השוחד ענין מיוחד, והוא כי מקח שוחד הוא מן הנגויות במחולט, שהתורה תיעבתו, ובעקבו בסוד כחות הנפשות לעור עיני חכמים ולסלף משפט, ובהיות שאמרו שהסתכל הקב"ה בתורה וברא עולמו, חייבה התורה כח בשוחד לעור ולסלף, ולהזהיר לברוח ממנה, והנה נוסף על כח נגיעה שהוא ממנה העולם כפי טבעת בני אדם, הזמן כח טומאה בשוחד למצמץ הלב ולרדם את הבינה, להנעים בפי הדיין לזכות את משחרו, ואחרי שהתורה פסלתו לדיין זה לדון בין משחרו לרעהו, הוסר ממנו גם מחסה החכמה - אשר הובטח בה תמיד

קדושת פירות שביעית

א. מהות קדושה זו

(א) אעפ"י שאין לפ"ש אותה הקדושה של שאר מיני קודש — יש להם עכ"פ מענין של קדושה, וכנו אותם „קדוש קדושת שביעית“ (סוכה מ' ועוד), וגם הכתוב קורא אותה בשם „קדש“ כדכתיב יובל היא קדש תהי' לכם (בהר כ"ה י"ב), ודרשו ע"ז בת"כ מה קדש תופס את דמיו אף שביעית תופסת דמיו.
(ב) וקדושת הפירות היא לענינים אלה: (א) שהם צריכים להאכל, וי"א שאכילתם היא מצוה, ואסור להפסידם או אף לשנותם, (ב) ואסור להאכילם

2 נע"ד מה שפסק קצת כתר"ה באיסור ספיחים של ורדים ושושנים ומאכלי בהמה, משום שהרמב"ם ושי"ם כתבו שהספיחים אסורים באכילה, משמע של"ג אלא על ורעים הנאכלים, ורק בנוגע לאכילת בנ"א — הנה מדין ותבן וקש יש אמנם ראי' שאין חילוק, ולפי המסקנא בירושלמי פ"ס ה' מוכח שרק תבן וקש אין בו משום ספיחין משמע ששאר מאכלי בהמה יש בהם משום ספיחין, וכי"מ מדין המובא גם ברמב"ם ספיחין שיצאו למוצ"ש כו' בהמה רועה כדרכה, אי"כ הה"ג שושנים וורדים יש בהם משום איסור ספיחין, אלא שבורדים העומדים רועה בתוך הבית מסכמת גם דעתי שלא להתמיד באיסור ספיחין אחרי שביירושלמי פ"ק בעצמים בתוך הבית מסכמת גם דעתי שלא להתמיד באיסור ספיחין אחרי שביירושלמי פ"ק רעלה מבע"ל באילן שנטעו בתוך הבית ומשמעות הלשון היא שהאב"ע היא אם נוהג בו בכלל דין שביעית (עי' פאה"ש כ' פ"ק נ"ב) אי"כ יש להקל בגידולים בתוך הבית בנוגע לאיסור ספיחין שהוא דרבנן, בספר כזה"ל, כנלע"ד — הערת הגאון ר"ח ברלין זצ"ל.

1 ופליגי ר"ש ורבנן (כמו שפליגי בשאר קדשים) גם בפ"ש אם מותר לגרום להביא קדשים לבית הפסול (שביעית פ"ט ז')
2 [והרב"ם עתיקים אם יש מצוה באכילת פ"ש עי' רמב"ם בסה"מ אחר העשין מצוה ב' ובמג"א שם, ומ"ל הירושלמי פ"ח ב' ותוספתא פ"ו א' „אין מחייבין אותו לאכול פת שעמשה“ נראה אמנם שהיא מצוה בראוי לאכילה, אך אס"ל שהוא שגרתא דלישנא דר"ס ותרומות י"א, ושם מצוה וראית, ודמי לעבודת בהמ"ק (כססחים ע"ג), ומברכין עליו (כרמב"ם שלהי תרומות), ודרך אגב נשנית גם בשביעית בלשון זה, ובג"ד אפשר הכונה בסת שעמשה שמו"ת לאבדה ולא חזיא לא לו ולא לבהמה, וכי"מ מפ"י מנחת בכורים, ואם יש מצוה באכילת שביעית י"ל שמי שיש לו פירות שביעית אסור לו לשבת בתענית רשות — הערת הגאון מוהר"א קוק זצ"ל.

כך א"כ ע"פ

ג. איסור הפסד פ"ש

(א) כל שיש בו ק"ש אסור להפסידו, בין מאכל אדם בין מאכל בהמה או הראוי לצביעה וכו'. ולכן עוקצי תאנים שנשאר בהם אוכל או גרעיני פירות שיש בתוכם מאכל כגון גרעיני שופים ואפרסקין או שהם רכים כגון גרעיני תפוחים או שנשאר סביבותם לחלוותי הפרי כגון של תמרים חיתים — אסור להפסידם שעדיין ראויים למאכל.

(ב) גם קליפי פירות הראויים למאכל אדם אסור להפסיד, והקליפות העומדות למרקחת יעשה מהן מרקחת, והקליפה שאינה ראויה למאכל ועומדת להקלף קולפין אותה בלי מאכל, והקליפין והגרעינין הראויים למאכל בהמה ינתנו לבהמה, והראויים לצביעה מצבעין בהם, והקליפין והגרעינין שאינם ראויים לא לאכילה ולא לצביעה — אין בהם ק"ש, ומותר להשליכם ולאבדם.

(ג) הראוי למאכל ואינו רוצה לאכלו — יניחו במקום שירקב ויפסל מאליו (המהר"ט ח"א פ"ג), או שיניחו במקום שהבהמה או העוף יכול לגשת לאכלו מעצמה, שאינו מחויב למנעה.

ואחרי שגורם הפסד מותר בזה, כשנותנים לילד פ"ש לאכלו אין מחויבין להשגיח שלא יפררו ויפסידו (הגהות הרידב"ז לפאה"ש ה' ה').

(ד) אסור לקטוף פגין או סמדר שלא הגיע תורו לאכילה שהרי מפסיד פרי של שביעית, ואפילו בתחילת צמיחתו על האילן יש בו מק"ש ואסור לקטפו שהרי ראוי להתגדל ולהיות פרי, ולא עוד אלא שאסור לקצוץ את האילן או את הענף שעליו פרי כזה שהתחיל לצמוח שע"י קציצה זו הוא משחית את הפרי.

אלא היוצאין מן הויתים והענבים בלבד, והרי הכשר משקה מנו שם כמוני פטמין (שם מ"ב), ומדבקשר משקה ע"כ אינו אלא רק בתירוש ויצהר הה"ג בנוגע לשינוי מבריתן שכלליהו בחזא מחתי, אולם עכ"ז אינני קובע ד"ז במסמרות.

4 [וראוי לעורר שאם מבדיל על יין של שביעית אין למלא כוס ההבדלה שישפך קצת לסימן ברכה כדרך שרגילין לעשות ביין של הבדלה שהרי מאבד פירות שביעית (וכן אין רוחצין העינים משיו"ר הכוס), וכן בד' כוסות במנהג שפיכת היין בסמני דצ"ך דמבואר בשקלים פ"ג ב' שיוצאין ביין ש"ש, ונראה דה"ה בכל מצוה הסעונה כוס שיוצאין ואין כאן משום אין עושין מצות חבילות חבילות, ולפי"ד משנה ראשונה פ"ח ז' דעיקר טעמא דממעט מאכילתם איכא גם בשביעית י"ל דלכתחלה אין להבדיל על יין שביעית משום דנשים אינן שותות מכוס הבדלה וחשיב ממעט באכילתם, ותלוי בדיוק אם דבר מועט מותר לכתחלה דמדברי הרמב"ם פ"ה ד' ע"כ ד' ירושלמי סותרים הדיוקים זא"ז — הערת הגאון מוהר"א קוק זצ"ל.]

5 וע"ד גרעתי ויתים יבשים ע"י תויו"ט שביעית פ"ו ג', וברדב"ז על הרמב"ם תרומות פ"א י"א [ולדעתי אף שיש בתוך גרעין הוית גרעין קטן ורר שאפשר להאכל מכיון שקשה לשברו ולהוציא ממנו הראוי למאכל — נלע"ד שיש לשורפן כי זה בכלל מ"ש בתרומות פ"א משנה ז' ומשנה ז' שאין מחייבין אותו להיות יושב ומלקט אחת אחת או יושב ומספח שאין דרך בנ"א בכך — הערת הגאון ר"ח ברלין זצ"ל.]

6 שם במשנה ספ"ד מאימתי אין קוצצין האילן כו' החרובין משישלשו והגפנים משיגרעו והויתים משיניצו כו', ושם לעיל (ז-ח) מאימתי אוכלין כו', כלומר מאימתי מותר לקטוף — הפנים משחרית.

(ז) וורדים ושושנים ודשאים שאין להם טעם וריח ונטעים לפני הבתים והשערים רק לנוי — נראה שאין להם דין שביעית (וודאי אסור לזרעם ולנטעם. כמו שאסור לנטוע אילני סרק, אלא שאם צמחו אין להם ק"ש). ולא דמי לצמח העומד לצביעה אף שגם הצביעה ה"ה רק לנוי, או לצמח ולשמן העומד להדלקה שג"ז רק לראי, דהתם הנאה זו, הצביעה או המאור, משמשת את גוף האדם ולצרכיו, משא"כ בדשאים שהם רק להראות בעלמא שאין זו הנאה גופנית.

(ח) גם מאכלי בהמה, היינו צמחים הראוים רק לבהמה, בכללם תבן וקש — יש להם ק"ש. ולכן אסור לתת מתבן וקש של שביעית בכרים, דהן נפסדין ע"י השמוש וכאילו מאבדן בידיהם.

ואין משנין גם מאכל בהמה, וגם אינם נשלקים דכל מאכל בהמה נאכל ע"י הבהמה כשהוא חי (כדלעיל סעי' ב' ג').

והעומדים לבהמה נתנו רק לאכילתה (לכם לכך צרכיכם" נאמר רק לצרכי האדם), ולפיכך אין סכין וצובעין בהם לבהמה ולא לשאר תשמישי, ואין סכין ואין צובעין מהם אפי' לכלים ועורות אף שהן תשמישי האדם (ול"ד למאכל אדם שאם ראוי לצביעה מותר לצבוע בו כלים דשאי"ה שעומד גם לצביעה של צורך אדם).

(ט) רפואה או מלוגמא אין לעשות ממאכל אדם, וממאכל בהמה מותר לעשות רפואה לאדם אבל לא לבהמה (כמש"ל שפרי העומד לבהמה נתן רק לאכילתה). החושש בשינוי לא יגמץ חומץ ויפליט אלא מגמע ובולע (אעפ"י שמשחה בפה). והחושש בגורנו לא יגרגר שמן ויפלוט. והנראה שגם לא יגמץ ויבלע שאין דרך לשתות שמן (דמה"ט אינו מברך כששותה שמן לבדו) ומוכח ששותהו לרפואה. אלא מותר לתת שמן הרבה במאכל וגומע דרך אכילה.

ואף שמותר לעשות רפואה לאדם ממאכל בהמה — מ"מ אסור לסחטו כדי לעשות ממנו הרפואה דמיד שסוחטו הוא מאבדו (פאה"ש כ"ג ט"ז מירושלמי פ"ז ה"א וה"ג, וראה שם פאה"ש ס"ק כ"ד).

ומה"ט נראה שאין לבשל המאכל כדי לעשות ממנו רפואה, שדבר שאינו עומד לבישול מיד כשמבשלו משנהו ומפסידו בטרם באה התועלת של ההנאה (וראה לעיל סעיף ב' אות ה').

(י) פרי המיוחד גם למאכל אדם וגם למאכל בהמה — תלוי במחשבתו של לוקט. אם לקט במחשבה למאכל אדם דינו כמאכל אדם, אם חשב למאכל בהמה דינו

משום דבסתמא אינו עומד לכבד הבית והא דתני עלי גפנים או עלי זית ודומיהם יש בהם ק"ש (ע"י פ"ט ו' וירוש' ורמב"ם פ"ז ט"ז ט"ז) אע"ג דכל סתם אילן נטע לצורך הפרי מכ"מ כיון שאין העלין מיוחדים לצורך אחר ועומדים גם לצרכי אוכל (לכבוש ולתבשיל) לא בטלה מהם ק"ש.

ומה"ט גם ה"ס אף שיש לו ריח ויש משתמשין בריחו כיון שכל בסתמא ה"ה נטע רק לשם המצוה הנהו כעץ (וכלשון הקרא "ענף עץ עבות") שאין לו ק"ש. וכן ראינו גם בס' צ"ח הקודש ריש ט"ז בשם הגאון מהר"ל דיסקין וצ"ל שיכול לתת הכסף (בקתה מצ"ה) בעד הה"ס ולקח ממנו האתרוג במתנה, כי על מחיר הה"ס לא חלה קדושת שביעית.

סיחון ועוג, ע"י כפ"ס פמ"ז ובתוי"ט רפ"ו) אסרו רבנן עבודת אדמה במחומר (ולא החמירו שם גם בתלוש) ולא גזרו שם על איסור ספיחין. וי"א שנהגת שם בפירות ק"ש מדרבנן. ועכ"פ חייבים הפירות בתרומ' דנהגין הכל לחומרא. (ב) ופירות שביעית שבאר"י פטורים מתרומ'.

(ג) יין שעשה בשביעית מענבים של ששית חייב בתרומ' ויין שעשה בשמינית מענבים של שביעית פטור מתרומ' כי אין הולכין בוה אחר זמן המרוח כי אם אחר זמן הפרי (וכ"כ גם עיקרי הד"ס יו"ד ל"ב ח' וזה פשוט).

ב. פירות נכרים

(א) דיני שביעית אמורים בשדות ופירות של ישראל, ואסור לישראל שיעבוד שדהו גם ע"י עכו"ם, ואפי' אם הישראל לא אמר לו בפירוש שיעבוד שדהו אלא שהעכו"ם עובד לדעת ורצון הישראל ג"כ אסור. אולם כשהעכו"ם עושה מדעת עצמו נראה שאינו מחויב להפרישו.

(ב) ובפירות עכו"ם אין איסור ספיחין, ואם יש בפירותיהם קדושת שביעית — מחלוקת ידועה היא: להמבי"ט (כג) וסיעתו נוהגת שביעית גם בשדות ופירות של נכרים, ולהב"י וסיעתו אינה נוהגת בשל עכו"ם. ונהגו בכל אר"י כהב"י להקל לאכול פירות של נכרים בלא קדושת שביעית (כמ"ש בח"ב פ"ד הערה 1).

(ג) ואחרי שאין נוהגים ק"ש בפירות נכרים הנה הפירות שלהם כשנתמרחו ביד ישראל חייבין בתרומ' ומפרישין בשביעית מעשר עני ולא מעשר שני. ואת המעשר צ"ע שמפריש מפירות נכרים אינו צריך לתת לעני ויכול לאכול בעצמו.

1 כי"ס הר"מ בפירושו (רפ"ו) אבל מפי' הר"ש משמע שלכא שם ק"ש וכ"כ הגר"א, וכ"ה גם בפאה"ש כ"ג סקכ"ח, וע"י במפרשי מתני' שם, ובמל"מ פ"ד כ"ו.

2 [כ"י מלבד שיש בזה שבות דאמירה לנכרי (כדאיתא ב"מ ז') בכל איסור לאו וע"י תוס' ר"ה כ"ד ד"ה שאני], ואפי' אם שביעית בזה"ל דרבנן עכ"פ עיקרו מה"ת וכ"ס אבא מרי הגאון החסיד וצוקיל בקונט' השביעית שלו גם במלאכות דרבנן — לבד מזה יש איסור משום מ"ע דשביית הארץ (ע"ז ט"ו). עוד יש לדון לסי"מ שהקשו האחרונים גבי שבת למ"ל איסור שבות דאמירה תפ"ל מטעם שליחות, לפמ"ש תוס' (ב"מ ע"א:) דלחומרא יש שליחות לנכרי, ותירצו (הכ"מ ועוד) דבשבת הקפידו רק על שביית הגוף ולי"ש שליחות, לפי"ז בשביעית שהשבייתה היא על הארץ אפשר לאסור גם מטעם שליחות — הערת הגאון מהר"י דיסקין וצ"ל, ובעוה"י בח"ב ידובר בארוכה בנוגע למ"ע של ושביתה הארץ.

3 כי גם בשביית עבדו ובהמתו בשבת כשעושים מעצמן אי"צ להפרישם (וכשהשכיר בהמתו שאני שהבעלים השכירוהו שתעבוד), וע"י באו"ח ש"ד בעושה העבד מלאכת רבו שלא מדעתו וניכר שאינו עושה לדעתו שאינו מחויב להפרישו, וקצ"ע אם כאן ג"כ בע"י שיהא "ניכר" שעושה שלא מדעת הישראל, ועמ"ש בעוה"י בח"ב פ"ט בענין זה.

4 [ולדעתו אחרי שהחרדים שה"י בימי הבי"כ בפירות עכו"ם שנתמרחו ביד ישראל פטורים מתרומ' (ולדעתו חזר אח"כ גם הב"י) ואחרי שהיא חומרא המביאה לידי קולא לשרוף תרומ' ולהפסיד מ"ש, ע"כ טוב יותר למי שיכול להזהר לקנות מן עכו"ם אחר גמר מלאכה ברשות עכו"ם וע"ז פטור מתרומ' כמ"ש הברכי יוסף דאולי' אחר הקנין של ישראל, וכמ"ש גם כ"ת נ"י בטע"ף ו' לענין חוכר אתרוגים — הערת הגאון הריב"ז וצ"ל, אכן ראה מ"ש בעוה"י